# سېغىنىش

— مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇت ۋاپاتىنىڭ 10 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن

## ھامۇتوف قۇربان

مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇت بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشقىنىمىزغا 10 يىل بولدى، مەن مەرھۇمنى داۋاملىق سېغىنىپ كېلىۋاتىمەن. بۇ ھەرگىزمۇ مۇنداقلا سېغىنىش ئەمەس، بەلكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ تەسىرى (ئازادلىقتىن ئىلگىرى) ۋە بىۋاسىتە رەھبەرلىكىدىكى (ئازادلىقتىن كېيىن) ئىنقىلاب ۋە قۇرۇلۇشنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك مۇساپىسى جەريانىدا ئورتاق نىشان ۋە ئورتاق مەقسەت ئۈچۈن ئېلىپ بارغان كۈرەش داۋامىدا چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ھەم يىلتىزلىرى بىر - بىرى بىلەن چىرمىشىپ، بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتكەن رىشتە، قەلبىمىزنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىكى ئۈزۈلمەس سېغىنىشدۇر.

## قەلبداش

يولداش ئىمىنوف ھامۇت بىلەن بالا چېغىمىزدا



تونۇشقانىدۇق. 1940- يىلى قەشقەردىن بىر ماشىنىغا ئولتۇرۇپ دېخۇا (ئۈرۈمچى) غا ئوقۇشقا كەلدۇق. ئىمىنوف ھامۇت شەھەر ئىچىدىن، مەن بولسام كونا شەھەر بەشكېرەم رايونىنىڭ بىر قالاق كەنتىدىن، بىرىمىز شەھەرلىك، بىرىمىز سەھرالىق، بىرىمىز شەھەر زىيالىيسى ئائىلىسىدىن، بىرىمىز سەھرالىق ساۋاتسىز كەمبەغەل دېھقان ئائىلىسىدىن بولساقمۇ، تەقدىر بىزنى ئۆزئارا يولۇقتۇرغان ۋە بىرلەشتۈرگەن ئىدى.

مەن 1939- 1940- يىللىرى يېزىلاردىكى بىردىنبىر شەنلى (ھۆكۈمەت باشقۇرۇشىدىكى) مەكتەپ — قازىرىق نۇقتىلىق باشلانغۇچ مەكتىپىنىڭ قەشقەر ۋىلايەتلىك مائارىپ ئىدارىسىگە قاراشلىق شۆلەنخۇي (ئوقۇغۇچىلار بىرلەشمىسى) دىكى ئوقۇغۇچىلار ۋەكىلى ئىدىم. شۆلەنخۇي — ۋىلايەتلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ساۋۇت ئەپەندىم، مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقى يولداش لې زىلياڭ (يەنئەندىن ئەۋەتىلگەن كوممونىست) ۋە تاڭ ئەپەندىلەرنىڭ بىۋاسىتە رەھبەرلىكىدە خىزمەت ئېلىپ بارىدىغان ئىلغار جەمئىيەت ئىدى. مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن، قەشقەردىن ئۈرۈمچىگە ئوقۇشقا كېلىۋاتقان ئوقۇغۇچىلارنى ئۇلارنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە باشقۇرۇپ ماڭغۇچى ئىدىم. شۇڭا ئۈرۈمچىگە يېتىپ كەلگۈچە بولغان 11 كۈنلۈك سەپىرىمىزدە ئوقۇغۇچىلار بىلەن ئوبدانلا تونۇشۇۋالدىم، جۈملىدىن ساۋاقداش ئىمىنوف ھامۇت بىلەن گويا ئايرىلماس ئاداشلاردەك بولۇپ كېتىشتۇق.

1940- يىلدىن 1942- يىلنىڭ 9- ئېيىغىچە ئۈرۈمچى دارىل مۇئەللىمىن (ھەربىي ئوفىتسېرلار يېتىشتۈرۈش مەكتىپى) نىڭ تەييارلىق سىنىپىدا، 1942- يىلنىڭ 9- ئېيىدىن 1944- يىلنىڭ 4- ئېيىغىچە شىنجاڭ قۇرۇقلۇق



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئارمىيە ھەربىيلەر مەكتىپىدە بىللە ئوقۇدۇق؛ 1943- يىلنىڭ 8- ئىيىدىن 1946- يىلنىڭ 6- ئىيىغىچە ئۇرۇمچىدە ھەربىي مەكتەپ، ئۇرۇمچى ۋە ئۇرۇمچى ئەتراپىدا تۇرۇشلۇق ھەربىي قىسىملار، شىنجاڭ ئىنىستىتۇتى، ئۇرۇمچى دارىل مۇئەللىمىن، ئۇرۇمچى گىمنازىيىسى قاتارلىق ھەربىي ۋە يەرلىك مەكتەپلەردىكى ئىلغار ئوقۇغۇچىلار ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى ئاساس قىلغان «گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى ھەرىكەت» نىڭ ھايات - ماماتلىق كۈرىشىدە بىرگە بولدۇق؛ 1944- يىلنىڭ 4-، 5- ئايلىرىدىن 1946- يىلنىڭ 6- ئىيىغىچە گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن تۇنقۇن قىلىنىپ، بىللە تۇرمىگە تاشلىنىپ، فاشىستلاشقان تۇرمىنىڭ ۋەھشىيانە قىيناشلىرىغا بەرداشلىق بېرىپ، ئازابلىرىنى بىللە تارتتۇق؛ 1946- يىلنىڭ 7- ئىيىدىن 1950- يىلىغىچە 3 ۋىلايەت ئىنقىلابى مىللىي ئارمىيىسىدە، 1950- يىلدىن 1955- 1956- يىللىرىغىچە جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ 5- كورپۇسى (سابىق 3 ۋىلايەت ئىنقىلابى مىللىي ئارمىيىسىنىڭ جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسى قىلىپ ئۆزگەرتىپ قۇرۇلغان قىسمى) دە بىللە ئىشلىدۇق؛ 1956- يىلنىڭ 6- ئىيىدىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» غىچە ئاپتونوم رايونلۇق پارتىيە كومىتېتىدا، يەنى ئىمىنوف ھامۇت ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ سىياسىي - قانۇن بۆلۈمىدە، مەن تەشكىلات بۆلۈمىدە ئىشلىدۇق؛ «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن كېيىنمۇ يەنىلا ئاپتونوم رايونلۇق ھۆكۈمەت سىستېمىسىدا بىللە ئىشلىدۇق. 1940- يىلدىن 1990- يىلغىچە (مەرھۇم بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشقىچە) توپ - توغرا 50 يىل ناھايىتى يېقىن ئۆتۈشتۇق.



يېرىم ئەسىرلىك مۇساپىدىكى ساۋاقداشلىق، ئىنقىلابىي سەبداشلىق، تۇرمىداشلىق ۋە خىزمەتداشلىق رىشتىسى بىزنى قەلبداش قىلىپ مەھكەم ئۇيۇشتۇردى. بۇگۈنكى كۈندە مەرھۇمنى قەلبىمىزنىڭ ئەڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن چەكسىز سېغىنىمىز، مەرھۇمنىڭ ئىنقىلابىي ھاياتىنىڭ ئۆچمەس خاتىرىلىرى ۋە قەلبىمىز تۆرىدىن ئورۇن ئالغان يارقىن سىماسى مەڭگۈ ئېسىمىزدىن كەتمەيدۇ.

## مەرھۇمنى يېتىلدۇرگەن ئىجتىمائىي مۇھىت

شىنجاڭ ئىلگىرى ئېلىمىزنىڭ باشقا جايلىرىغا ئوخشاش كونا - يېڭى مىللىستارىستلار ھۆكۈمرانلىقىنىڭ قاتمۇقات زۇلۇمى ئاستىدا ئىنتايىن خاراپلاشقانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، شىنجاڭ ساۋاتسىزلىق، خۇراپاتلىق، بېكىنمىچىلىك، كەمبەغەللىك، قالاقلىق ۋە قاششاقلىقىنىڭ ئاسارىتىنى يەتكۈچە تارتتى. ساۋاتسىزلىق ۋە خۇراپاتلىقنىڭ قاراڭغۇلۇقىدا دۇنيانى تونۇمىدى، قوشنىلىرىنى تونۇمىدى، ئۆزىنىمۇ تونۇمىدى، بىر - بىرىدىن ئايرىلىپ تۇرۇدىغان كىچىك - كىچىك تەبىئىي يۇرتلىرىنى «دۇنيا مۇشۇ» دەپ بىلىپ، تەقدىرنىڭ بەرگىنىگە شۈكرى - قانائەت قىلىپ كەلدى.

دۇنيادا ئۆزگەرمەيدىغان، تەرەققىي قىلمايدىغان ھېچقانداق نەرسە يوق. ئېلىمىزدىمۇ، دىيارىمىزدىمۇ شۇنداق. 20- ئەسىرنىڭ 20- يىللىرىنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ، دىيارىمىز ئويغىنىش، يېڭىلىق ۋە تەرەققىياتقا يۈزلىنىشكە باشلىدى، چۈنكى تەرەققىيات ھەرقانداق مۇتەئەسسىپ قارا كۈچلەر توسىيالمايدىغان مۇقەررەرلىكتۇر.

20ـ ئەسىرنىڭ 30ـ يىللىرى شىنجاڭنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي جەھەتلىرىدە زور ئۆزگىرىش بولدى. بۇ ھەرگىزمۇ يېڭى مىللىتارىست شېڭ شىسەينىڭ ھوقۇق تارتۇۋېلىش سۈيىقەستلىك ھەرىكىتى «ئاپرىل ئۆزگىرىشى» ئەمەس، ياكى ئۇ بۇلارنىڭ شەخسىي ئارزۇلىرى ئۈچۈن پەيدا قىلغان توپىلاڭلىرىمۇ ئەمەس، بەلكى خەلقنىڭ ئىجتىمائىي، مەنىۋى ھاياتىدىكى خۇراپاتلىق، ساۋاتسىزلىق ۋە مۇتەئەسسىپلىك جاھالىتىگە قارشى ئېلىپ بارغان «مەدەنىيەت ئويغىنىشى» دىن ئىبارەت مىسلىسىز چوڭ ئۆزگىرىشتۇر. بۇ كەڭ خەلقمىزنىڭ، مىللىتىمىزنىڭ تەڭ ئويغىنىپ، ئىستىبدادلىققا، خۇراپاتلىققا قارشى يېڭى پەن ـ مەدەنىيەت مەشئىلىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، شىنجاڭنىڭ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغىچە يورۇتۇپ، شىنجاڭلىقلارغا يېڭىدىن ئىشەنچ ۋە ئۈمىد ئېلىپ كەلگەن ئۆزگىرىشتۇر.

20ـ ئەسىرنىڭ 30ـ يىللىرىنىڭ ئوتتۇرلىرىغىچە شىنجاڭنىڭ ماۋارىپ ئىشلىرى ئىنتايىن قالاق ئىدى. شۇڭا دەۋر روھى ۋە ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى ھەققىدە ئېغىز ئېچىشقىمۇ بولمايتتى. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، بىزدە زامانىۋى ئىلىم ـ پەن ۋە ماۋارىپ ـــ بىر پارچە ئاق قەغەز ئىدى. ئىنتايىن ئايرىم ساندىكى يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنىڭ ئېچىلغانلىقى بولسا، يېڭىلىققا تاشلانغان تۇنجى قەدەم ئىدى. لېكىن شۇ زامانىنىڭ ئىچكى ـ تاشقى شارائىتىنىڭ چەكلىمىسى سەۋەبىدىن، ئاندا ـ ساندا ئېچىلغان يېڭى مەكتەپلەرمۇ سېپى ئۆزىدىن بولغان زامانىۋى پەننىي مەكتەپ ئەمەس ئىدى، ياكى زامانىۋى پەننىي مەكتەپلەرنىڭ دەرس مەزمۇنلىرى بىلەن چېتىشالمايدىغان ئامىللارنىڭ ئارىلاشمىسى ئىدى، شىنجاڭنىڭ ئوقۇش ـ



ئوقۇتۇشى پۈتۈنلەي دېگۈدەك دىنىي مەكتەپ ۋە دىنىي ئوقۇش ـ ئوقۇتۇش ئىدى. بۇنداق بولۇپ كېتىشنىڭ سەۋەبلىرى كۆپ. ئەڭ مۇھىم سەۋەب، خەلقنىڭ بېشىدا ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزگۈچى ئىستىبدادلار ئۆزىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، ھەربىي، ساقچى ۋە تۈرمىدىن ئىبارەت دىكتاتۇرا قورالىغا تايىنىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە خەلقمىزنى ساۋاتسىزلىق، خۇراپاتلىقنىڭ قاراڭغۇچىلىقىدا ئۇخلىتىشتىن ئىبارەت دىكتاتۇرا قورالىنى تەڭ ئىشلەتكەنلىكى ئىدى. كېيىنكىسى يۇمشاق، ئەمما ئەڭ قەبىھ دىكتاتۇرا قورالى ھېسابلىنىاتتى. چۈنكى، خەلقنى ساۋاتسىزلىق ۋە خۇراپاتلىق پاتقىقىغا چوڭقۇر چۆكتۈرۈش، جاھالەتتە قالدۇرۇپ، مىدىر ـ سىدىر قىلالمايدىغان قىلىپ قويۇش تارىختا ئۇتكەن بارلىق ئىستىبدات ھاكىمىيەتلەرنىڭ ئۆز ھۆكۈمرانلىقىنى يۈرگۈزۈش ۋە ساقلاپ قېلىشىدىكى بىردىنبىر ۋاستىسى بولۇپ كەلگەنىدى. بىز دەۋاتقان كېيىنكى سەۋەب بولسا، مىللەتنى نابۇت قىلىۋېتىدىغان ئەڭ قاباھەتلىك قورال ئىدى.

خەلقمىز ئۆزىنىڭ مەھكۇملۇقتا قالغان ئاچچىق ئەمەلىيىتى ئارقىلىق نېمىنىڭ ئازادلىق ئىكەنلىكىنى، ئازادلىقنىڭ قانداق قولغا كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. ئۆزىنىڭ زۇلمەتلىك كەچۈرمىشلىرى ئارقىلىق، يېڭى مىللىتارىستلارنىڭ مۇستەبىت ھۆكۈمرانلىقىنىڭ قورالى بىرلا بولماستىن، بەلكى ئىككى ئىكەنلىكىنى، بىرسىنىڭ ھەربىي، ساقچى ۋە تۈرمىدىن ئىبارەت قانلىق دىكتاتۇرا قورالى، يەنە بىرسىنىڭ خەلقنى، مىللەتنى ساۋاتسىزلىق، خۇراپاتلىق غەپلەت ئۇيقۇسىدا ئۇخلىتىشتىن ئىبارەت دىكتاتۇرا قورالى ئىكەنلىكىنى، ئىستىبداتلارنىڭ بۇ ئىككى دىكتاتۇرا قورالىنى



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار تاممىسى

پاچاقلىۋەتكەندىلا، ئاندىن ئازادلىق بولىدىغانلىقىنى؛ ئەڭ مۇھىمى، ئالدى بىلەن خەلقنى، مىللەتنى خۇراپاتلىقنىڭ غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىپ، دۆلەتنى، دۇنيانى كۆزدە تۇتۇپ، يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنى ھەممە يەردە ئېچىپ، ئۆزىنىڭ ئوقۇمۇشلۇق زىيالىيلاردىن تەركىب تاپقان كادىرلار قوشۇنىنى بەرپا قىلىپ، كۆڭلىگە خەلقنى پۈككەن، ھەم پاك - دىيانەتلىك ھەم ئىقتىدارلىق يېتەكچىلىرىنى يېتىشتۈرۈش ئارقىلىق خەلق ۋە مىللەتنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرگەندىلا، ئاندىن ھەقىقىي ئازادلىققا ئېرىشكىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشىنىشكە باشلىدى. بۇ — كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىشى ئىدى. بۇ ئويغىنىش بىر قىسىم ئويغىنىشى ئەمەس، بەلكى ئىزىلىپ يەنچىلگەن كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ ئويغىنىشى، مىللەتنىڭ ئويغىنىشى ئىدى. شۇڭلاشقا، «مەدەنىيەت ئويغىنىشى» دىن ئىبارەت مىسلىسىز ئاڭلىق تۈردىكى ئاممىۋى ھەرىكەت دىيارىمىزنى زىل - زىلىگە كەلتۈرگەن ھالدا مەيدانغا كەلدى. 1934- يىلدىن باشلاپ شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقى يېڭى پەن - مائارىپقا يۈرۈش قىلىش مەشئىلىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، شەھەر - بازارلاردا، يېزا - قىشلاقلاردا، مەھەللە - كەنتلەردە يېڭىدىن - يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنى قۇرۇش دولقۇنىنى قوزغىۋەتتى. 1934- ۋە 1935- يىلىلا خەلقىمىز ئۆزىنىڭ ئەقىل - پاراسىتى، پۇل ۋە ماللىرى، چەبدەس ئىككى قولىغا تايىنىپ، شەھەرلەرنىڭ مەركىزىي كوچىلىرىدا، سەھرالارنىڭ يېزىلىرى ۋە مۇھىم كەنتلىرىدە، چارۋىچىلىق قىشلاقلىرىدا يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنى خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى بامبۇكتەك باش كۆتەرگۈزۈۋەتتى. شۇنداق قىلىپ، دىيارىمىزنىڭ ھەممە يېرىدە ئوقۇش يېشىدىكى بالىلىرىمىز تارىخىمىزدا تۇنجى بولۇپ



يېڭى پەننىي مەكتەپلەرگە كىرىپ ئوقىدى. بۇنىڭ بىلەن ئىلىم - مەرىپەتنىڭ نۇرلۇق چىراغلىرى يۇرت - يۇرتلىرىمىزنى چاقنىتىۋەتتى. تارىختىن بىرى ھۆكۈمرانلىق ئورۇندا تۇرۇپ كەلگەن دىنىي مەكتەپلەر بارا بارا ئاجىزلاشتى، قەيەردە پەننىي مەكتەپنىڭ نۇرى چاقنىسا، شۇ يەردە دىنىي مەكتەپلەر تەبىئىي تۈردە ئۆز ئورنىنى يوقىتىپ، خۇراپاتلىقنىڭ چۈمپەردىسى يىرتىپ تاشلاندى. خەلق ئۇلۇغ، خەلق دېڭىز، خەلق دولقۇن، خەلقنىڭ كۈچى ھەممىدىن قۇدرەتلىك، خەلق ھەممىدىن ئەقىل - پاراسەتلىك، شۇنچە نۇرغۇن يېڭى مەكتەپلەرنى قۇرۇشتا خەلقنى ھېچكىم سەپەرۋەر قىلمىدى، ھۆكۈمەت خىراجەت چىقارمىدى، قانداقتۇر قايسى بىر يەر، قايسى بىراۋلارنىڭ خەيرى - ساخاۋىتىمۇ بولمىدى، پەقەت خەلق، مىللەتنىڭ مۇتلەق زور كۆپچىلىكى ئۆز كۈچىگە تايىنىپ مەكتەپ قۇردى، بالىلىرىنى ئۆزلۈكىدىن پەننىي مەكتەپلەرگە ئاپىرىپ بەردى ۋە ئوقۇتتى. ئوقۇتقۇچىلارنىمۇ ئۆزى تاپتى ۋە ئۆزى يېتىشتۈردى، ئاساسىي خىراجەتلەرنىمۇ خەلق ئۆزى ھەل قىلدى. پەننىي مەكتەپلەر ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ جەمئىيەتتىكى ئىززەت - ئابرويى ھېچقاچان ئەنە شۇ ۋاقتىدىكىدەك ئۇنداق يۈكسەك بولمىغان دېيىلسە قىلچە مۇبالىغە بولمايدۇ. بۇنىڭغا تۈۋەندىكى ئىككى مىسال كەلتۈرسەك كۇپايە قىلىدۇ. بىرى:

1940- يىلىدىكى قەشقەر ۋىلايىتى (ئەينى ۋاقىتتىكى قەشقەر ۋىلايىتى قەشقەر، يەكەندىن ئىبارەت ئىككى ۋىلايەت بولۇپ، بۇ يەردە كەلتۈرگەن ستاتىستىكىغا يەكەن ۋىلايىتىنىڭ ستاتىستىكىسى كىرمەيدۇ) نىڭ ھەر خىل باشقۇرۇشىدىكى پەننىي مەكتەپلىرى 616 ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ھۆكۈمەت باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپ 31 بولۇپ، يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنىڭ

ئاران 5.1 پىرسەنتىنى ئىگىلەيتتى. يېڭى پەننىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى 86936 نەپەر ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە ھۆكۈمەت باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى 8810 نەپەر بولۇپ، ئومۇمىي ئوقۇغۇچىنىڭ 10.22 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلاتتى. ئوقۇغۇچىلار ئىچىدە ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار 56456 نەپەر، قىز ئوقۇغۇچىلار 30480 نەپەر ئىدى. مەكتەپ مۇدىرلىرى 258 نەپەر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مۇدىر 258 نەپەر، مۇدىرە (ئايال مۇدىر) 8 نەپەر ئىدى. مۇئەللىملەر 2668 نەپەر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مۇئەللىم 2288 نەپەر، مۇئەللىمە 380 نەپەر ئىدى.

يۇقىرىقى ستاتىستىكىدىكى مەكتەپلەردىن ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپ 549 بولۇپ، جەمئىي 75343 ئوقۇغۇچى ئوقۇيتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە ئوغۇل ئوقۇغۇچى 48172 نەپەر، قىز ئوقۇغۇچى 7171 نەپەر ئىدى. مەكتەپ مۇدىرى 210 بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مۇدىر 204 نەپەر، مۇدىرە 6 نەپەر ئىدى. مۇئەللىملەر 1885 نەپەر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مۇئەللىم 1505 نەپەر، مۇئەللىمە 305 نەپەر ئىدى. قىرغىز ئۇيۇشمىسى باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپ 33 بولۇپ، جەمئىي 2049 ئوقۇغۇچى ئوقۇيتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار 1771 نەپەر، قىز ئوقۇغۇچىلار 878 نەپەر ئىدى. مۇدىر 16 نەپەر بولۇپ مۇدىرە يوق ئىدى. مۇئەللىم جەمئىي 81 نەپەر بولۇپ، بۇنىڭ ئىچىدە مۇئەللىم 69 نەپەر، مۇئەللىمە 12 نەپەر ئىدى. خەنزۇ ئۇيۇشمىسى باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپ 1 بولۇپ، جەمئىي 74 نەپەر ئوقۇغۇچى ئوقۇيتتى. مۇدىر 1 نەپەر، مۇئەللىمە 2 نەپەر ئىدى. يۇقىرىقى ستاتىستىكىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرۇدىكى، يېڭىدىن دۇنياغا كەلگەن پەننىي مەكتەپلەرنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكىنى ھەر مىللەت ئۇيۇشمىلىرى



ئارقىلىق خەلق ئۆزى باشقۇرغانىدى. يەنە بىرى:

مېنىڭ كەنتىمدە (قەشقەر شەھىرىگە 8 كىلومېتىر كېلىدۇ) قوناخۇن ئىسىملىك بىر دېھقان بار ئىدى. ئۇنىڭغا «تاغ ئارقىسى» (شىمالىي شىنجاڭ) دىكى تۇغقىنىدىن بىر پارچە خەت كېلىدۇ، بۇ بىچارە خەتنى قوينىغا سېلىپ، ئۇ يەر بۇ يەرگە نەچچە قاترىغان بولسىمۇ ئۇنى ئوقۇتالماي، تىت ـ تىت بولۇپ «خەپ» دەپلا قالىدۇ. 1934ـ يىلى 6ـ ئاينىڭ ئاخىرى كەنتىمىزگە يېڭى پەننىي مەكتەپ سېلىشقا باشلىدى (ئىلگىرى، كەنتىمىزدە بىر ئېغىز ئۆيلۈك توپا ـ چاڭغا تولغان دىنىي مەكتەپ بار ئىدى). قوناخۇنكام يېڭى مەكتەپ قۇرۇلۇشىدا تىنىم تاپماي كەتمەن چېپىۋېتىپ، خۇشاللىقىدا: «ھەي خالايىق، كۆرۈپ تۇردۇڭلار، بىر يىل بۇرۇن تاغ ئارقىسىدىكى تۇغقىنىمدىن بىر پارچە خەت كېلىۋىدى، ئۇنى ئوقۇتالماي ساراڭ بولۇپ كېتەي دېگەن ئىدىم، پارقىراپ تۇرغان ئىككى كۆزىمىز بولغان بىلەن كور ئىكەنمىز، بىزمۇ ئادەمغۇ؟ قاچانغىچە كورلۇقتا ياشايمىز؟ قېنى، مەكتىپىمىزنى تېز سالايلى، ياخشى سالايلى، ھېچنىمىمىزنى ئايىمايلى، بالىلىرىمىزنى ئوقۇتۇپ، كۆزىمىزنى ئاچايلى! مەن ياراملىق تېرەكلىرىمنى كېسىپ، ئاقلاپ تەييارلاپ قويدۇم، ئاتامدىن ماڭا قالغان، ھازىرغىچە چىڭ ساقلاپ كېلىۋاتقان ‹تۆت تەڭگە› (كۈمۈش تەڭگە) منىمۇ يېڭى مەكتەپ قۇرۇلۇشىغا ئاتاپ قويدۇم. نېمە كېرەك بولسا، مەندە بولسىلا، ھەرگىز ئاياپ ئولتۇرمايمەن، بارلىقىمنى مەكتەپ قۇرۇلۇشىغا ھەدىيە قىلىمەن» دەپ ھاياجىنىنى باسالماي قىلغان «خىتاب» نى ئاڭلىغانلار «يارايسەن» دېيىشىپ، «مەنمۇ چىقىرىمەن» دەپ ئاۋاز قوشۇپ، «قېنى، بىزمۇ باشقىلاردىن قالماي كۈچەيلى، بالىلىرىمىز بۇ يىلدىن قېلىپ قالماي يېڭى



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

مەكتىپىمىزدە ئوقۇسۇن» دەپ جاھانىي بىر ئالغان چۈقىراشلىرى ھېلىمۇ قۇلىقىمدىن كەتمەيدۇ.

«مەدەنىيەت ئويغىنىشى» ئېلىپ كەلگەن يېڭى پەنىي مەكتەپ سېلىش دولقۇنى 1934- يىلدىن 1938- يىلغىچە بولغان قىسقىغىنە ۋاقىت ئىچىدە چاقماق تېزلىكى بىلەن جاي - جاي، يۇرت - يۇرتلاردا دولقۇندەك كۆتۈرۈلۈپ، بىرى - بىرىدىن چوڭ، بىرى - بىرىدىن ياخشى مەكتەپلەر سېلىنىپ، پەنىي ئوقۇش باشلىنىشى بىلەن تەڭ ھېچقانداق زورلۇقسىز، تەبىئىي ھالدا، جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ قانۇنىغا مۇۋاپىق تەرەققىي قىلىپ، پۈتۈن جەمئىيەتنى قاپلاپ، ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەپ كەلگەن دىنىي مەكتەپلەر تارىخىغا خاتىمە بەردى. دىنىي مەكتەپلەرنىڭ «مۇقەددەس» ئورنىنى خەلقىمىز، مىللىتىمىزگە ئىلىم - پەننىڭ نۇرىنى ئايىماي چاچىدىغان يېڭى، يېڭى، يوپ - يورۇق، پاكىزە، ئازادە پەنىي مەكتەپلەر تەبىئىي ھالدا ئىگىلەپ باردى. بۇ مىسلىسىز يېڭىلىق تارىخىمىزدا يېڭى پەنىي مائارىپنىڭ نۇرلۇق سەھىپىسىنى ئاچتى. «مەدەنىيەت ئويغىنىشى» ساۋاتسىزلىق پەيدا قىلغان نادانلىققا، خۇراپاتلىق جاھالىتىگە جەڭ ئېلان قىلدى، كونا ئىستىبداتلارنىڭ خەلقنى، مىللەتنى ساۋاتسىزلىق، خۇراپاتلىق جاھالىتىگە چوڭقۇر پاتقۇرۇپ ھۆكۈمرانلىق يۈرگۈزىدىغان ئەجەللىك يېرىگە قاقشاتقۇچ زەربە بەردى. مانا بۇ 20- ئەسىرنىڭ 30 - 40 يىللىرى شىنجاڭنىڭ سىياسىي، ئىجتىمائىي ھاياتىدا يۈز بەرگەن ھەقىقىي چوڭ ئۆزگىرىش، مانا بۇ شىنجاڭنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىدىكى بىر قېتىملىق «سەكرەش»، مانا بۇ جەمئىيەت تەرەققىياتىنى ئالغا سىلجىتىدىغان بىر قېتىملىق خەلق ئىنقىلابى.



## بىرىنچى ئەۋلادنىڭ تارىخىي رولى ۋە تۆھپىسى

«مەدەنىيەت ئويغىنىشى» پۈتكۈل رايونىمىزدا زامانىۋى پەنىي مەكتەپلەرنىڭ قۇرۇلۇشىنى مەيدانغا چىقاردى، بۇ مەكتەپلەر 1- ئەۋلاد ھەر مىللەت زىيالىيلىرىنى يېتىشتۈردى. بۇ ئىلغار ئىدىيىلىك بىرىنچى ئەۋلاد ھەر مىللەت ئاممىسى بىلەن بېلىق بىلەن سۈرەك مۇناسىۋىتى بار مىڭلىغان زور كۈچ ئىدى. بۇ كۈچ تۆرىلىشى بىلەن جۈڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ۋاستىلىك ۋە بىۋاستە تەسىرىگە، تەربىيىسىگە ئىگە بولغان، كومپارتىيىنى چىن قەلبىدىن سۆيىدىغان، سوۋېت كوممۇنىستلار پارتىيىسىنى، سوۋېت سوتسىيالىستىك جۇمھۇرىيىتىنى قىزغىن ھىمايە قىلغان، قانخور شېك شىسەي ھاكىمىيىتىگە، گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى جان تىكىپ كۈرەش قىلغان، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق مەنپەئىتى ئۈچۈن قورقماس ئىراده بىلەن قان - تەرىنى ئېقىتقان كوممۇنىزمچى خەلقپەرۋەر كۈچ ئىدى. بىرىنچى ئەۋلادىمىز بىر قەدەر ئەتراپلىق پەن - تېخنىكا بىلىمىگە، يۈكسەك دەۋر روھىغا ئىگە ئىدى. دوست قوشنىمىز سوۋېتلەر ئىتتىپاقىنىڭ، جۈڭگو كوممۇنىستلار پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى جۈڭگو ئىنقىلابىنىڭ ياپون تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى مىللىي دېموكراتىك ئۇرۇشى، فېئودالىزمنىڭ، جاھانگىرلىكنىڭ، بيۇروكرات كاپىتالىزمنىڭ ۋەكىلى جاڭ جيېشى ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى خەلق ئازادلىق ئىنقىلابىي ئۇرۇشىنىڭ ئىلھامى ۋە ياردىمى بىلەن تەدرىجىي ھالدا شىنجاڭ جەمئىيىتىنىڭ تەرەققىيات توغرا ئېقىمىنى كۆرۈپ يېتىپ،

ئۆزىدىكى يېتەرسىزلىكنى ئۆزلۈكسىز تۈگىتىپ، توغرىلىقنى يېتىلدۇرۇپ ھالقىلىق بۇرۇلۇشلاردا توغرا مەيداندا چىقىپ تۇرۇپ كەلگەن تارىخىمىزنىڭ يېڭى ئەۋلادى ئىدى.

بىرىنچى ئەۋلادىمىز كۆزگە كۆرۈنەرلىك سىياسىيون، مۇتەپەككۇرلارنى، مائارىپچى، پېداگوگلارنى، ئەدەب ۋە سەنئەتچىلەرنى، ھەربىي قوماندانلارنى، ئىجتىمائىي، تارىخىي پەن ئالىملىرىنى، تىلشۇناس، تەرجىمانلارنى، تېببىي مۇتەخەسسىس قاتارلىق ئىختىساس ئىگىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان نەچچە مىڭلىغان زور كۈچ بولۇپ، ئازادلىقتىن ئىلگىرى، بولۇپمۇ ئازادلىقتىن كېيىن ئەسقاتقان قوشۇن ئىدى. دىيارىمىزنىڭ ئۆزىدە بۇرھان شەھىدى، ئابدۇكېرىم ئابباسوف ۋە مۇھەممەت ئىمىن ئىمىنوف، لۇتپۇللا مۇتەللىپ، لى تەيبۇ، چېن شىخۇا، فەن يىڭجۇ، يۇ جەنلىن، ئەنۋەر جاكۇلىن، دوبىك، بادەي، تېيىپجان ئېلىيوف، ئابلىز مۇھەممەدى، ئەزىزوف قاسىم، شۇ مۇتۇك، چياۋ گوزىن قاتارلىق كۆزگە كۆرۈنگەن ھەر ساھەنىڭ تايانچ كۈچلىرى يېتىشتۈرۈلگەن شىنجاڭ «مەدەنىيەت ئۇيغىنىشى» يېڭى پەننىي مائارىپىنىڭ ئۇمۇملىشىشى، يېڭى ئەۋلاد زىيالىي كۈچلىرىنىڭ يېتىشتۈرۈلۈشى يالغۇز پۈتۈن شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بارلىقى بىلەن قوللاپ قۇۋۋەتلىشىگىلا ئەمەس، بەلكى يەنە جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ، سوۋېت كوممۇنىستلىرى ۋە سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ لايىق كۆرۈشى، قىزغىن قوللاپ قۇۋۋەتلىشى ۋە ئەملىي ياردىمىگە ئېرىشكەنىدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كوممىتېتى يەنئەندىن شىنجاڭ خىزمىتى ئۈچۈن ئەۋەتكەن مۇنەۋۋەر كوممۇنىستلار يېڭى پەننىي مائارىپىمىزنى پۈتۈن كۈچى بىلەن



قوللىدى ۋە ياراملىق بىرىنچى ئەۋلاد زىيالىيلىرىمىزنىڭ يېتىلىپ چىقىشى ئۈچۈن يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ، ئابدۇكېرىم ئابباسوف ۋەكىللىكىدىكى نۇرغۇنلىغان كوممۇنىزم ئىدىيىسىدىكى ۋەتەنپەرۋەرلەرنى يېتىشتۈرۈپ چىقتى؛ سوۋېت كوممۇنىستلىرى ۋە سوۋېت ھاكىمىيىتى شىنجاڭنىڭ «مەدەنىيەت ئۇيغىنىشى»نى، يېڭى پەننىي مائارىپقا يۈرۈش قىلىشنى، ئىلغار ئىدىيىلىك، پەننىي بىلىملىك، ساپاسى بىرقەدەر يۇقىرى بىرىنچى ئەۋلاد زىيالىيلىرىمىزنىڭ يېتىشىپ چىقىشىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللىدى. 20ـ ئەسىرنىڭ 30ـ يىللىرىدىن ئېتىبارەن ئوتتۇرا ئاسىيا، موسكۋاالاردىكى ئالىي ۋە ئوتتۇرا تېخنىكوملاردا تۇركۈملەرگە بۆلۈپ، ئەخمەتجان قاسىمى ۋە سەيپىدىن ئەزىزى، سەيدۇللا سەيپۇللايوف، ئەسئەت ئىسھاقوف، ئۇيغۇر سايرانى، ئىسمائىل ياسىنوف، ئابدۇراخمان مۇھىتى، ئەنۋەر خانبابا، ئابلىمىت ھاجىيوف، ئىبراھىم تۇردى، ئابلا داۋۇتوف قاتارلىق 300 دىن ئارتۇق بىرىنچى ئەۋلادلىرىمىزنىڭ بىلىملىك تايانچلىرىنى يېتىشتۈرۈپ بەردى.

دىيارىمىزنىڭ ئۆزىدە ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىدا يېتىشتۈرۈلگەن بىرىنچى ئەۋلادلىرىمىزنىڭ خېلى كۆپ قىسمى ئەينى ۋاقىتتىكى «جاھانگىرلىككە قارشى ئۇيۇشما» نىڭ ئەزالىرى ۋە ئايرىملىرى تايانچلىرى ئىدى. بىرىنچى ئەۋلاد ئەينى ۋاقىتنىڭ مۇشۇنداق ياخشى پۇرسەتلىرى ئارقىلىق كوممۇنىزمنىڭ تەسىرى ۋە تەربىيىسىگە ئېرىشكەن كوممۇنىستىك پارتىيەلەرنى، كوممۇنىزمنى سۆيگۈچى، تاقاۋۇزچىلىققا، ئېكسپىلاتاتسىيەگە قارشى ئىنقىلابىي ھەرىكەتلەرنى قوللىغۇچى، دىيارىمىزنىڭ تەقدىرىگە ۋەكىللىك قىلغۇچىلار ئىدى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ رايونىمىزدا كونسۇلخانىلىرى



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، ھەجمى ئىسىر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قۇرۇلغان ئۇرۇمچى، قەشقەر، غۇلجا، قاتارلىق شەھەرلەردە سوۋېت كىتابخانىلىرىنى تەسىس قىلىپ ئۇيغۇر، ئۆزبېك، قازاق، رۇس تىلىدىكى ماركسىزم كىتابلىرىنى، پەننىي ساۋات كىتاب - ژۇرناللارنى، باشلانغۇچ، ئوتتۇرا مەكتەپ دەرسلىك كىتابلىرىنى تارقىتىپ، دەسلەپكى زىيالىيلىرىمىزنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىش قەدىمىنى تېزلەتتى. ياشلىرىمىزنىڭ كۆڭلىنى يورۇتۇپ تۇرۇۋاتقان ھەقىقەتكە ئىنتىلىش جۇشقۇن مۇھىتىدا، مەكتەپلىرىمىزدە، جەمئىيەت ئورگانلىرىدا ماركسىزمنى ئۆگىنىش كۇرژۇكلىرى قۇرۇلۇپ، ماركسىزم ۋە ماركسىزمغا ئائىت بايانلارنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى توغرىسىدىكى لۇشيەن، فاڭجېن، سىياسىتىگە ئائىت ماتېرىياللارنى قىزغىن ئۆگىنىش كەيپىياتى ئىنتايىن جانلاندى، بەلگىلىك مەدەنىيەت سەۋىيىگە ئىگە ياشلارنىڭ قولىدىن ماركسىزم ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ تەشەببۇسلىرى بايان قىلىنغان كىتابچە، گېزىت - ژورناللار چۈشمەيدىغان بولدى. جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ ۋە تەرەققىيپەرۋەر ئىلغار زاتلارنىڭ، سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ شىنجاڭدىكى پائالىيەتلىرى يېڭى پەننىي مائارىپ بازلىرىنى نۇقتا قىلىپ، يېتىشۇاتقان بىرىنچى ئۇلادلىرىمىزنى ئاساس قىلىپ ئېلىپ بېرىلغانلىقى ئۈچۈن مائارىپ ئورۇنلىرىنىڭ، مەكتەپلىرىنىڭ ئورنى، مائارىپچىلارنىڭ، مۇدىر، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ جەمئىيەتتىكى ئورنى، نوپوزى، ھۆرمىتى تولىمۇ يۇقىرى بولدى. ئەكسىيەتچى ھۆكۈمرانلىققا قارشى ئېلىپ بېرىلغان ئىنقىلابىي ھەرىكەتلەر بىرىنچى ئۇلادىمىزدىكىلەرنىڭ تەشەببۇسى، ئۇيۇشتۇرۇشى ۋە باشلامچىلىقى بىلەن بولغان. ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ



ئاساسلىق كۇچلىرى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ تەسىرى ۋە ئاخىرىسىدىكى يېتەكچىلىكى، سوۋېت كومپارتىيەسىنىڭ ياردىمى ئارقىسىدا ئىنقىلابنىڭ توغرا يۆنىلىشىنى ئاكتىپ ئىگىلەپ، كۆرۈلگەن كەمچىلىك، خاتالىقلارنى كەسكىن تۈزىتىپ، شىنجاڭ خەلقىنىڭ كۇرىشىنىڭ تەقدىرىنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدىكى جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەقدىرى بىلەن، شىنجاڭ خەلقىنىڭ تەقدىرىنى، پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ تەقدىرى بىلەن چەمبەرچەس باغلىغان ئەخمەتجان قاسىمى، ئابدۇكېرىم ئاباسوف باشلىق رەھبەرلىك كوللېكتىپىدىكى بىرىنچى ئەۋلاد تايانچلىرىمىز ئىدى.

يېڭى پەننىي مائارىپىمىز يوقلۇقتىن بارلىققا كېلىپ ئاجايىپ تېز ئىلگىرىلىشۋاتقاندا يولۇققان ئەڭ چوڭ قىيىنچىلىق — مائارىپ خىراجىتى، باشقۇرۇش خادىملىرى، مەكتەپ مۇدىرلىرى، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ سان - سۈپىتىدىكى يېتىشسىزلىكلەر ئىدى. بۇ قىيىنچىلىقلارنى خەلقنە تايانغاندىلا، خەلق ھۆكۈمەتنى ۋە جەمئىيەت كۇچلىرىنى قىسقان شارائىت ئاستىدىلا ھەل قىلغىلى بولاتتى. ئەقىل - پاراسەتلىك خەلقىمىز دەل شۇنداق قىلدى. يۇقىرىقى جىددىي ئېھتىياج مۇقەررەر ھالدا ئۆلكە ۋە ئۇلايەتلەردە پەن - مائارىپنىڭ تەرەققىياتىنى تېز ئىلگىرى سۈردى. ئۆلكە، ئۇلايەت ۋە چوڭ ناھىيىلەردە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش كۇرسلىرى ئېچىلدى، شارائىتى ياخشى رايونلاردىكى نۇقتىلىق باشلانغۇچ مەكتەپلەر، 6- سىنىپلىق ئوقۇش - ئوقۇتۇشنى تەسىس قىلدى، سوۋېت ئىتتىپاقى تەربىيىلەپ بەرگەن زىيالىيلىرىمىزنى تايانچ قىلىپ، دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىنى ئوقۇپ چىققانلارنى، بىلىم

ئاشۇرۇش كۈرسلىرى، 6- سىنىپلاردا ئەلا ئوقۇغانلارنى تەكشەپ سەپلەشتۈرۈش بىلەن مەكتەپ مۇدىرلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنى ھەل قىلىپ، ئوقۇش - ئوقۇتۇش مۇنتىزىملاشتى، ئوقۇش - ئوقۇتۇش سۈپىتى ئۆستۈرۈلدى. يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنىڭ جامائەتچىلىكىنىڭ مەدەنىيەت پائالىيەتلىرىنىڭ مەركەزلىك ئورنى، مەكتەپ مۇدىرلىرى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ جامائەت ئىچىدىكى ئابرويى، ھۆرمىتى ھېچقاچان، راستتىن ئېيتقاندا ئاشۇ ۋاقىتتىكىدەك بولمىغان ۋە بولمىدى.

دارىلمۇئەللىمىن مائارىپىمىز ئوقۇتقۇچىلارنى يېتىشتۈردى، ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنى ئىدارە - ئورگان ۋە جەمئىيەت ئۈچۈن كادىر يېتىشتۈرۈپ بەردى. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، پەننىي مائارىپىمىز بىرىنچى ئەۋلادىمىزنى ۋە ئۇنىڭغا ئۇلاپ كېيىنكى ئەۋلادلارنى يېتىشتۈرۈپ بېرىش بۆشۈكىگە ئايلاندى. خەلق پۈتۈن ۋەخپە يەرلەرنى، ۋەخپە مۇلۇك ۋە بايلىقلارنى جايلاردىكى ئۇيۇشمىلارغا ئۆتكۈزۈپ، پەننىي مەكتەپلەرنىڭ خىراجەت مەنبەسى قىلىش يولىنى ئاچتى. پۈتۈن ۋەخپە بايلىقلار جايلاردىكى ئۇيۇشمىلارنىڭ قولىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى، بۇلاردىن كىرگەن كىرىم ئۇيۇشمىلارنىڭ باشقۇرۇشىدىكى مەكتەپلەرنىڭ خىراجەت مەنبەسى بولدى.

1937- يىلدىن كېيىن، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا بىرنەچچە يىل ھەر خىل شەكىل، ھەر خىل كۆلەمدە ياپون تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى تۇرۇش، ئالدىنقى سەپكە يارەدەم بېرىش، ۋەتەننى قوتقۇزۇش ۋەتەنپەرۋەرلىك ئاممىۋى تەشۋىقات - تەربىيە ھەرىكىتى قانات يايدۇرۇلدى. بۇ ھەرىكەت جۇڭگو كوممۇنىستلىرىنىڭ تەشەببۇسى ۋە رەھبەرلىكى، «جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش ئۇيۇشما» سىنىڭ ئوتتۇرىغا



چىقىشى، يۇقىرى ۋە ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى ئاساس قىلىپ ئېلىپ بېرىلدى. شىنجاڭنىڭ شۇ ۋاقىتتىكى كونكرېت شارائىتىدا ئەمدىلا قاتارغا قوشۇلغىلى تۇرغان بىرىنچى ئەۋلادىمىز ئالدىغا چىقىپ كىشىلەرنى يىغىش، تەشكىللەش، تەشۋىق قىلىش، ئىئانە توپلاش، توپلىغان ئىئانىنى تاپشۇرۇش ئورۇنلىرىنى كۆرسىتىشتەك ئەڭ جاپالىق خىزمەتلەرنى ئەستايىدىل ئىشلەپ تارىخ بېتىگە ماختاشقا تېگىشلىك ئۆلۈغ بىر سەھىپىنى يازدى.

بىز ئۇرۇمچى دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىدە ئوقۇۋاتقىنىمىزدا (41-، 42- يىللار) ئۇدا ئىككى يىل يازلىق تەتىلدە مەكتەپ تەشكىلىنىڭ گۇرۇپپا - گۇرۇپپىلارغا بۆلۈپ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئۇرۇمچى شەھىرىنىڭ ياڭخاڭدىن نۇرباغقىچە، شىخابانىڭ ئىككىنچى ياقىسىدىكى كوچا مەھەللىلىرىگىچە ياپونغا قارشى تەشۋىقات پائالىيىتىنى ئېلىپ باردۇق. شۇنجاڭ ئۇچۇن ئېلىپ ئېيتقاندا، ياپون تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى تۇرۇش، ئالدىنقى سەپكە يارەدەم قىلىش، ۋەتەننى قوتقۇزۇش ئاممىۋى مول مەزمۇنلۇق تەشۋىقات تەربىيىسى، بىر قېتىملىق ئەڭ ئەملىي، ئەڭ ئۇنۇملۇك مول ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيە ھەرىكىتى بولغانلىقتىن، ئۇ يېتىلىپ بېرىۋاتقان بىرىنچى ئەۋلادىمىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلەر ئاۋانگارتلىرىدىن بولۇپ يېتىلىشىنىڭ ئالىي مەكتىپى بولدى.

1948-، 1949- يىللىرى ئۇچ ۋىلايەتنى بازا قىلىپ، پۈتۈن شىنجاڭ بويىچە قانات يايدۇرۇلغان مەسئۇد، مەمتىمىن بۇغرا، ئەيسا گۇروھىدىكى پان تۇركسزمچىلەرگە قارشى ۋەتەن بىرلىكىنى قوغداشتىن ئىبارەت كەڭ كۆلەملىك ۋەتەنپەرۋەرلىك تەشۋىق، تەلىم - تەربىيە ھەرىكىتىنى قوزغىغۇچى، ئۇيۇشتۇرغۇچى، رەھبەرلىك قىلغۇچى كۇچ - ئۇچ ۋىلايەت



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، ھېكايە ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئىنقىلابىنىڭ يېڭى رەھبەرلىك يادروسى بولۇپ، ئەخمەتجان قاسىمى، ئابدۇكېرىم ئاباباسوف ۋە سەيپىدىن ئەزىزى، مۇھەممەت ئىمىن ئىمىنوف، سەيپۇللايوف، ئەسئەت ئىسھاقوف ۋەكىللىكىدىكى بىرىنچى ئەۋلاد تونۇلغان ۋەتەنپەرۋەر كوممۇنىزمچىلار ئىدى؛ شىنجاڭنىڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد قىلىنىشىدا ئاشۇلارنىڭ تۆھپىسى زور ئىدى. شىنجاڭ تىنچ يول بىلەن ئازاد بولۇش بىلەن تەڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى شىنجاڭدىكى ھەر خىل خىزمەتلەرنى قانات يايدۇرۇشتا ئەشۇ بىرىنچى ئەۋلادقا تايانىدى.

بىرىنچى، خەلق ئازادلىق ئارمىيىمىز غەلىبە بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ شىنجاڭغا كىرگەندىن كېيىن، ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى مىللىي ئارمىيىسى خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنىڭ ئارمىيە قۇرۇلۇشى تۈزۈمى بويىچە ئۆزگەرتىلىپ قايتا قۇرۇلدى ھەم شىنجاڭغا كىرگەن خەلق ئازادلىق ئارمىيە قىسىملىرى بىلەن بىرگە جەنۇبىي، شىمالىي ۋە شەرقىي شىنجاڭلارنىڭ مۇھىم جايلىرىغا ئورۇنلاشتى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ يېڭى قۇرۇلغان خىزمەت كومىتېتلىرى تەشۋىقات گۇرۇپپىلىرىنى تەشكىللەپ، ئاساسىي قاتلام ئاممىسى ئىچىگە چوڭقۇر چۆكۈپ، ھەر مىللەت ئاممىسىغا ئازادلىقمىزنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى، جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيىسىنى، جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي پروگراممىسىنى، پارتىيىنىڭ نۆۋەتتىكى ئاساسىي خىزمىتىنىڭ فاڭجېن، سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلدى. تەشۋىقاتنىڭ مەركىزىي نۇقتىسى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنى سۆيۈش، ۋەتەنىڭ بىرلىكىنى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش، خەلق كۆڭلىنى تۇراقلاشتۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى



ئەسلىگە كەلتۈرۈپ راۋاجلاندۇرۇش، خەلق تۇرمۇشىنى خاتىرجەملەشتۈرۈشتىن ئىبارەت ئىدى. تەشۋىقات گۇرۇپپىلىرى يېزا ـ قىشلاقلاردا ئىككى ـ ئۈچ ئاي جاپا مۇشەققەتلىك مۇھىتتا پاك دىيانەت بىلەن كەنتمۇ كەنت، ئۆيمۇ ئۆي يۈرۈپ ئىنچىكە تەشۋىقات ئېلىپ باردى. بۇ چوقۇم ئېلىپ بېرىلىشقا تېگىشلىك بولغان، خەلق كۆڭلىگە ئەڭ يېقىپ، نەتىجىسى ياخشى بولغان بىرىنچى قەدەمدىكى خىزمەت ئىدى. بىز 1950ـ يىلىنىڭ 1ـ ئېيىدىن 3ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە رايونلارنىڭ تەشۋىقات گۇرۇپپىلىرىنى باشلاپ تەشۋىقات خىزمەتلىرىنى ئېلىپ باردۇق. ماڭا شۇنداق ئېنىقكى، تەشۋىقات گۇرۇپپىلىرى مىللىي كادىرلار ۋە مەكتەپ ئوقۇتقۇچىلىرىدىن تەشكىللەنگەن بولۇپ، بۇلار سېپى ئۆزىدىن بىرىنچى ئەۋلادىمىزدىكىلەردىن ئىدى. ئازادلىقنىڭ بىرىنچى كۈنىدىن تارتىپلا كوممۇنىستىك پارتىيىمىزنىڭ خىزمەتلىرىنى بىردىنبىر قوللىغان، پارتىيىمىزمۇ رايونىمىز ئىچىدە ئىشەنچ بىلەن تايانغان كۈچ ئاشۇ بىرىنچى ئەۋلادىمىزدىن ئىبارەت ئىلغار كۈچ ئىدى.

ئىككىنچى، شىنجاڭ ئازاد بولغاندىن كېيىن كونا يەرلىك ھۆكۈمەت ئورگانلىرىنىڭ ئورنىغا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى يېڭى خەلق ھۆكۈمەتلىرىنى دەسسىتىش ـــ پارتىيە خىزمىتىدىكى ئىنتايىن جىددىي مۇھىم سىياسىي خىزمەت ئىدى. پارتىيىمىز بۇ مۇھىم ۋەزىپىنى سىياسىي ساپاسى ياخشى، بەلگىلىك مەدەنىيەت سەۋىيىگە، مەلۇم خىزمەت تەجرىبىسىگە ئىگە يەرلىك ئىلغار كۈچكە تايانغاندىلا ئورۇندىيالايتتى. ئېنىقكى، بۇنداق يەرلىك ئىلغار كۈچ بىرىنچى ئەۋلادىمىز ئىدى. خەلق ئىچىدە دېموكراتىيىنى جارى قىلدۇرۇش، ئاممىا رايىغا ياقىان ناھىيە ھاكىملىرى، ۋالىيلىرى

ۋە سىياسىي قانۇن ئورۇنلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ئاساسلىق خادىملىرى ۋە ناھىيە، ۋىلايەت ھۆكۈمەت تەركىبلىرى، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى ئاساسەن بىرىنچى ئەۋلادىمىزنىڭ تايانچلىرىدىن تەشكىللەندى، شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت تەركىبلىرى، نازارەت - ئىدارە كومىتېتلىرى قۇرۇلۇشىدىمۇ ئاساسەن بىرىنچى ئەۋلادىمىز ئاساس قىلىندى.

شىنجاڭ ئازاد بولغاندىن كېيىن، مەركەز تۈركۈم - تۈركۈملەپ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئەزالىرىنى، مەمۇرىي كادىرلارنى ۋە ياشلارنى شىنجاڭغا ئەۋەتتى. شىنجاڭ ئۆلكىسىدە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ شىنجاڭ شۆبە بيۇروسى قۇرۇلدى، جايلاردا جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيە قىسىملىرىنىڭ رەھبەرلىكىنى ئاساس قىلىپ پارتىيە خىزمەت كومىتېتلىرى قۇرۇلدى. شىنجاڭ بيۇروسى مەركىزىي كومىتېتنىڭ يوليورۇقى بويىچە، 1949- يىلىنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى كادىرلىرى، مىللىي ئارمىيە (يېڭى 5- كورپۇس) نىڭ ئوفىتسېرلىرى ئىچىدىكى كوممۇنىزم ئىدىيىسىگە ئىگە ئىلغار كۈچلەردىن تۈركۈم - تۈركۈملەپ (1950- يىلنىڭ 1- ئېيىدىن 6- ئېيىغىچە) جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە ئەزا قوبۇل قىلىپ، بۇلار ئىچىدىكى تايانچ ئىلغارلارنى كاندىداتسىزلا قوبۇل قىلىپ، شىنجاڭدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى تەشكىلاتلىرى قۇرۇشقىمۇ مۇھىم شەرت - شارائىت ھازىرلىدى. بۇلار يەنىلا بىرىنچى ئەۋلادلىرىمىزنىڭ مۇنەۋۋەر ئەزالىرى ئىدى. مۇشۇ ئاساستا پۈتۈن شىنجاڭ مىقياسىدا دېموكراتىك ئىنقىلاب ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنداش ئەمەلىيىتىگە زىچ بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئاكتىپ يوسۇندا پارتىيە قۇرۇلۇشى ئېلىپ



بېرىلدى. يۇقىرىقى ئاساستىن باشقا، ناھىيىدىن ئۆلكىگىچە رەسمىي پارتىيە كومىتېتلىرى، پارتىيە گۇرۇپپىلىرى ھەم ناھىيىدىن تۆۋەن رايون، يېزا - كەنتلەردە پارتىيە ئەزالىرى قوبۇل قىلىنىپ ئاساسىي قاتلام پارتىيە تەشكىلاتلىرى ئارقا - ئارقىدىن قۇرۇلدى. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرىغا يەرلىك كوممۇنىستلار بەلگىلىك نىسبەتتە قاتناشتۇرۇلدى، ھەر دەرىجىلىك پارتكوملارنىڭ خىزمەت بۆلۈمىنىڭ باشلىقلىرىغا يەرلىك كوممۇنىستلاردىن كۆپلەپ قويۇلدى. ئالايلى، يولداش سەيپىدىن ئەزىزى پارتىيە ئەزالىقىغا ئەڭ ئالدىن قوبۇل قىلىنىپ ئۇزاق ۋاقىت ئۆتمەي شىنجاڭ بيۇروسىنىڭ بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ باشلىقى، ئارقىدىنلا شىنجاڭ بيۇروسىنىڭ 4- سېكرېتارى بولدى. 1952- يىللىرى يولداش مۇھەممەت ئىمىن ئىمىنوفمۇ دەسلىپىدىلا جەنۇبىي شىنجاڭ پارتىيە كومىتېتىنىڭ 4- سېكرېتارى بولدى. پارتىيىنىڭ باشقا يەرلىك تەشكىلاتلىرىغىمۇ يەرلىك كوممۇنىستلار خېلى نىسبەتتە كىردى. خىزمەت بۆلۈملىرىگە بىرقەدەر يۇقىرى نىسبەتتە سەپلەندى. مانا بۇلارمۇ بىرىنچى ئەۋلادىمىزنىڭ مۇنەۋۋەرلىرى ئىدى. بۇنىڭ بىلەن شىنجاڭدا پارتىيە رەھبەرلىكى تېز كۈچەيتىلىپ، خىزمەتلەر پۇختا، ساغلام قانات يايدۇرۇلۇپ، ئىنقىلاب، ئىگىلىك، مەدەنىي مائارىپ، ئىتتىپاقلىق خىزمەتلىرى ياخشى ئىشلەندى.

شىنجاڭنىڭ تىنچلىق بىلەن ئازاد بولۇشىدا، يەرلىك خەلق ھاكىمىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشىدا، كومپارتىيە قۇرۇلۇشىدا، باندىتلارنى تازىلاپ، ئەكسىلئىنقىلابچىلارنى باستۇرۇش، جەمئىيەت ئامانلىقىنى، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى، مىللەتلەر ئىتتىپاقىنى مۇستەھكەملەشتە، ئىگىلىك، مەدەنىي - مائارىپ



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئىشلىرىنى يېڭىدىن راۋاجلاندۇرۇشتا، مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيىنى تۆۋەندىن يۇقىرىغا قاراپ يولغا قويۇشتا ۋە باشقىلاردا پارتىيىمىز تايانغان ئىشەنچلىك مۇھىم كۈچلەرنىڭ بىرسى بىزنىڭ بىرىنچى ئەۋلادىمىز بولدى.

شىنجاڭ خەلقىنىڭ «مەدەنىيەت ئۇيغىنىشى» دا يېڭى پەننىي مەكتەپلەرنىڭ شۇنچە كۆپ سېلىنغانلىقى، شۇنچە كۆپ يېڭى بىر ئەۋلادنىڭ يېتىشكەنلىكى توغرۇلۇق خېلى كۆپ سۆزلەندى. بۇلارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئالاھىدە سۆزلەش — مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇتنىڭ ئۆسۈپ يېتىلگەن دەۋرىنى ئەسلەپ ئۆتۈشتىنلا ئىبارەت. ئەگەر بۇ ئارقا كۆرۈنۈش سۆزلەنمىسە، مەرھۇمنىڭ قانداق ئۆسۈپ يېتىلگەنلىكىنى بايان قىلىش قىيىن، ئەلۋەتتە.

## مەرھۇمنى سېغىنىمەن، مەرھۇمدىن ئۆگىنىمەن

كىشىنىڭ ئارتۇقچىلىقى بولىدۇ، يېتەرسىزلىكىمۇ بولىدۇ. باشقىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىنىپ، ئۆزىنىڭ يېتەرسىزلىكىنى تولدۇرۇش پارتىيىمىزنىڭ بىر ياخشى ئەنئەنىسى. مەرھۇمنىڭ ھارماس ئۆگىنىش روھىنى، مەسىلىلەرنى كۆزىتىشتىكى سالماقلىق ۋە زېرەكلىكىنى، خىزمەتتىكى قىيىنچىلىققا چىداملىق ۋە مەسئۇلىيەتچانلىقىنى، خەلقنى ئۆمۈر بويى كۆڭلىگە پۈكۈپ، خەلق ئۈچۈن، مىللەت ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەشتەك ئالىيجاناب ئەخلاقىنى، ئوچۇق - ئاشكارا، سەمىمىيلىكىنى، كۆيۈمچان ۋە كەڭ قورساقلىقىنى، پاك - دىيانەتلىكلىكىنى ئۆگىنىمەن.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — بىر ئۆمۈر ھارماي - تالماي



تىرىشىپ ئۆگەنگەن ئىلمىي ھايات. مەرھۇم بىلىملىك تالانت ئىگىسى ئىدى، ئۇنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى يۇقىرى ئىدى. ئۇ 1940- يىلدىن باشلاپ ماركسىزم - لېنىنىزم كىتابلىرىنى، ماۋزېدۇڭ ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ياپون فاشىستلىرىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقىغا قارشى مىللىي ئازادلىق ئۇرۇش توغرىسىدىكى نەزەرىيىسى ۋە مىللىي بىرلىك سەپكە ئائىت سىياسەت ۋە ماتېرىياللارنى بېرىلىپ ئوقۇپ، خېلى ئىلگىرىلا ئىلغار ئىدىيىنى قوبۇل قىلغان ئىدى. بىلىم ئىزدەش، ھارماي بىلىم ئىلىش مەرھۇمنىڭ ئالاھىدىلىكى ئىدى. ئۇ، كۆپ ۋە ئەتراپلىق بىلىم ئىلىشنىڭ زۆرۈر قورالى بولغان تىل - يېزىقنى ياخشى ئۆگىنىپ، مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرگەن، ئانا تىل - يېزىقنى پىششىق بىلىش شەرتى ئاستىدا، خەنزۇ تىل - يېزىقىنى ئىخلاس بىلەن ئۆگەنگەن ھەم ئىشلىتىشكە كامىل ئىدى. خەنزۇچە تىل - يېزىق سەۋىيىسىمۇ بىرىنچى ئەۋلاد تايانچىلىرىمىز ئىچىدە ئالدىدا تۇراتتى. ئىنگلىزچە، رۇسچىنىمۇ مەلۇم دەرىجىدە ئىگىلىگەن ئىدى.

مەرھۇمنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسى يۇقىرى بولۇپ قالماستىن، نەزەرىيە، سىياسىي سەۋىيىسىمۇ يۇقىرى ئىدى. 1954- يىلى مەرھۇم مەركىزىي ئالىي پارتىيە مەكتىپىگە ئوقۇشقا ئەۋەتىلدى. ئۇ پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، بۇ يۇقىرى دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنى يېتىشتۇرۇش مەكتىپىدە ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىنىڭ ئاساسىنى ئىخلاس بىلەن ئۆگىنىپ، بىرقەدەر سىستېمىلىق تەتقىق قىلىپ، ماركسىزملىق نەزەرىيە سەۋىيىسىنى تىرىشىپ ئۆستۈردى. مەرھۇمنىڭ خەنزۇچە سەۋىيىسى يۇقىرى بولغانلىقى

ئۇچۇن، تەرجىمىگە، ئۇيغۇرچە يېزىقتىكى ماتېرىياللارغا قاراپ قالماستىن، خەنزۇچە يېزىقتىكى ماتېرىياللارنى كۆپ كۆرۈش ئارقىلىق، ئۆگىنىش نەتىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈردى.

1956- يىلدىن ئېتىبارەن مەرھۇم بىلەن بىر نەچچە يىل ئۇدۇل ئىشىك قوشنا بولۇپ ئولتۇردۇق. ئىككىمىز ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومدا ئىشلەيدىغانلىقىمىز ئۈچۈن، خىزمەتكە بىرگە بېرىپ، بىرگە قايتاتتۇق. مەرھۇمنىڭ تەشەببۇسى بىلەن دەم ئېلىش ۋە ئالاھىدە ئەھۋالدىكى كۈندىن باشقا كۈنلەرنىڭ ھەممىسىدە ھەر كۈنى كەچقۇرۇنلىقى ئۆزلۈكسىزدىن ئىككى سائەت بىرگە ئۆگىنىش قىلاتتۇق. ماركسىزم - لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە ئائىت كىتابلارنى تاللاپ ئوقاتتۇق، پارتىيىنىڭ مۇناسىۋەتلىك ھۆججەتلىرىنى كۆرەتتۇق، پەن - تېخنىكا ئىجادىيەتلىرىگە ئائىت گېزىت - ژۇرناللارنى ئوقاتتۇق ۋە ئۆز چۈشەنچىلىرىمىزنى ئالماشتۇرۇپ تۇراتتۇق. بىزنىڭ ئۆزلۈكسىزدىن بۇنداق ئۆگىنىشىمىزنىڭ ئۇنۇمى ياخشى بولغانىدى. بىر ئىداردا بىرگە ئىشلەش، قوشنا ئولتۇرۇش ۋە ئۆز يېقىنچىلىقىمىز بىلەن ئۆزئارا ئىزدىنىپ، مۇڭدىشىپ تۇراتتۇق، مەن قاچان كىرسەم مەرھۇمنىڭ باش كۆتەرمەي زېھنىنى يىغىپ، ماركسىزم - لېنىنىزم كىتابلىرىنى، جۈڭگو ۋە شىنجاڭنىڭ تارىخىنى ياكى كلاسسىك ئەدەبىي ئەسەرلىرىنى ئوقۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرەتتىم. مەرھۇم «ۋاقىت قىممەتلىك، ئۇنى قويۇپ بەرسە ئۆتۈپ كېتىدۇ، بۇنىڭ ئورنىنى ھەرگىزمۇ تولدۇرغىلى بولمايدۇ»، «بىلىملىك بولۇش، تالانتلىقلاردىن بولۇپ يېتىشىش، ۋەتەنگە، خەلقە، مىللەتكە يارامليق چاكارلاردىن بولۇش ئۈچۈن ئۆگىنىش لازىم» دەيتتى. ئۇ ئەمەلىيەتتە شۇنداق قىلاتتى ۋە يېقىنلىرىنى ئىلھاملاندۇرۇپ



تۇراتتى.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — پارتىيىگە، خەلقە، مىللەتكە بېغىشلانغان ئىنقىلابىي ھايات ئىدى. ئۇ باشتىنلا ھەقىقەت يولىنى ئىزدىدى، شېئىر شىسەينىڭ مىللىتارىستلىق ھۆكۈمرانلىقىغا، گومىنداڭنىڭ ئەكسىيەتچىل ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى كۈرەشكە پائال قاتناشتى. 1944- يىلنىڭ 5- ئېيىدىن 1946- يىلىنىڭ 6- ئېيىغىچە ئۈرۈمچىدە ئىككى قېتىم قولغا ئېلىنىپ تۇرمىگە تاشلاندى، تۇرمىنىڭ فاشىستلاشقان ئازابىدىن كۆرمىگىنى قالمىدى، ئۇ جادۇ، مىلتىق، قىلىچ ئالدىدا قىلچىمۇ تەۋرىمىدى، تۇرمىدە جۈڭگو كومۇنىستلىرىنى ئەينەك قىلىپ «تۇرمىنى ئۆزۈمنى چېنىقتۇرىدىغان ئوچاق قىلىمەن» دېگەن قەيسەر ئىرادىسىدە چىڭ تۇردى. شۇنچە قاتتىق ئازابلىسىمۇ قىلچە بوشاشمىدى، ئەكسىچە «... كېرەك يوق، تۇرمە ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق، چىداشلىق بەرسەك ياخشى تاۋلىنىمىز، قانچە تاۋلانساق كۈرەشنى شۇنچە قەتئىي داۋاملاشتۇرالايمىز، دۈشمەن تۇرمىسىدە ئۆلتۈرۈلسەك شەرەپلىك قۇربان بولغان بولىمىز، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ ھەددىدىن ئاشقان زۇلۇمىغا قارشى كۆكرەك كېرىپ چىقىپ كۈرەشكە ئاتلانغان ئىكەنمىز، ئەلۋەتتە قۇربان بېرىمىز، قۇرقاندا ئىنقىلاب قىلغىلى بولمايدۇ - غۇ!» دەپ قەيسەر ئىرادىسىنى تېخىمۇ تاۋلىغانىدى. تۇرمە سىرتىدىكى كۈرەش بىلەن تۇرمە ئىچىدىكى كۈرەش زىچ بىرلەشتۈرۈلۈپ كۈندىن - كۈنگە ئەۋج ئالدۇرۇلغانلىقى، ئۈرۈمچىدىكى يەر ئاستى كۈرىشىمىز ئۈچ ۋىلايەت ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتىنىڭ ئېتىراپ قىلىشى ۋە باشپاناھ بولۇشىغا ئېرىشىپ كەلگەنلىكى، تۇرمە ئىچىدە كومۇنىستلارنىڭ ھېسداشلىق ۋە قوللىشىغا



ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار تاممىسى

ئېرىشكەنلىكى ئۈچۈن، گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىگە قارشى كۈرەش ھەممە يەرنى قاپلاپ ئەكسىيەتچىلەر ھاكىمىيىتىنى تەۋرىتىپ، ئەكسىيەتچى ئەمەلدارلارنى تەشۋىشكە سېلىپ قېچىش تەييارلىقىغا چۈشۈرۈپ قويدى.

1946- يىل 6- ئاينىڭ 18- كۈنى ئۇرۇمچىدىكى ھەر مىللەت، ھەر ساھە خەلقى تۇرمە ئىچىگە نامايىش قىلىپ كىرىپ، بىزنى تۇرمە ئىچىدىن (مەرھۇمۇ ئىچىمىزدە) قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى. بىز شۇ ئاندىلا ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇرۇمچىدە تۇرۇۋاتقان رەھبەرلىرىنىڭ بىۋاستە ئەڭ قىزغىن كۈتۈۋېلىشى ۋە غەمخورلۇقىغا ئېرىشتۇق. بۇ، ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابىنىڭ داغدۇغلۇق ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ھالقىلىق پەيتى بولۇپ، ئىنقىلاب يولداش ئىمىنوف ھامۇتتەك ئىدىيە ۋە سىياسىي جەھەتتە ئىلغار، بىلىم سەۋىيە جەھەتتە يۇقىرى بىلىم ئىگىلىرىگە تازا ئېھتىياجلىق بولۇۋاتقان ۋاقىت ئىدى. ئۇرۇمچىدە ئەخمەتجان قاسىمى، ئابدۇكېرىم ئابباسوف، ئىسھاقبېك قاتارلىق رەھبەرلەر يولداش ئىمىنوف ھامۇتلارنى نەچچە رەت قوبۇل قىلىپ، خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇردى. مەرھۇم رەھبەرلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىنى شەرتسىز قوبۇل قىلىپ، ئۇرۇمچىدىن غۇلجىغا بېرىپ، ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى مىللىي ئارمىيە سېپىدە بىلىمىنى ئىشقا سېلىپ، مىللىي ئارمىيىنىڭ قۇرۇلۇشىدا جان كۆيدۈرۈپ ئىشلىدى ۋە تېزدىن تونۇلدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ مىللىي ئارمىيە باش شتابى تەرىپىدىن «ھۆرلۈك ئۈچۈن كۈرەش» مېدالى بىلەن تارتۇقلاندى. ئىمىنوف ھامۇت ئازادلىقتىن كېيىن، خەلق ئازادلىق ئارمىيىمىزنىڭ ئىقتىدارلىق سىياسىي كادىرى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن، مەركەز ۋە مەركىزىي ھەربىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ فاڭجېن،



سىياسەتلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، قىسىم قۇرۇلۇشىدا ياخشى نەتىجە يارىتىلىقى ئۈچۈن، دۆلەت مۇداپىئە مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن تارقىتىلغان ئۈچىنچى دەرىجىلىك «ئازادلىق» مېدالى بىلەن تارتۇقلاندى.

ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە مەسلىھەتچىسى بولۇپ ئىشلىگەن خېلى ئۇزۇن مەزگىلدە، خىزمەت تەقسىماتى بويىچە ھۆكۈمەتنىڭ مەدەنىيەت، مائارىپ، پەن - تېخنىكا، ئەدەبىيات - سەنئەت، سەھىيە ۋە تەنتەربىيە قاتارلىق خىزمەتلىرىگە مەسئۇل بولۇپ ئىشلىدى. يېشىنىڭ چوڭىيىشى، كېسىلىنىڭ ئېغىرلىشىشى، تېنىنىڭ ئاجىزلىشىپ بېرىشىغا پىسەنت قىلماي، ئاپتونوم رايونىمىز مائارىپ ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتى، بولۇپمۇ مىللىي مائارىپىنىڭ تەرەققىياتىغا تىنىم تاپماي ئاخىرقى نەپەسگىچە يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ تەرىنى تۆكتى.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — ئۇمىدۋارلىققا تولغان جۇشقۇن ھايات ئىدى. مەرھۇمنىڭ بېشىدىن ئىسسىق - سوغۇق كۆپ ئۆتكەن، ئۇ ئارقا - ئارقىدىن بېشىغا كەلگەن ئېغىر سىناقلارنىڭ ھېچ قايسىسىدىن تەۋرەنمەي ئۆتكەن، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ ئىنتايىن ئېغىر كۈنلىرىدە ئەزرائىلىنىڭ چاڭگىلىدىنمۇ ئۇمىدۋارلىقنىڭ كۈچ - قۇدرىتى بىلەن ئۆتكەن ئاجايىپ ئەزىمەت ئىدى.

يىراقنى قويۇپ كېيىنكىسىنى ئالساق، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىبارەت 10 يىللىق قالايمىقانچىلىق مەزگىلىدە، جەمئىيەتكە تونۇلغان، جەمئىيەت ئېتىراپ قىلغان، جەمئىيەتنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولغان بۇ ئىختىساس ئىگىسى چوڭ ئۇۋالچىلىققا ئۇچراپ، 1969- يىلنىڭ 10- ئېيىدا قولغا

ئېلىنىپ تۇرمىگە تاشلاندى، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» نىڭ ئاشۇ ئەڭ ۋەھىمىلىك كۈنلىرىدە ئۇچ يىلدىن ئارتۇق تۇرمە ئىچىدە كۆرمىگىنى قالمىدى. ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنىشقا تاس قېلىپ، روھى ئىنتايىن ئېغىر ئازابقا ئۇچرىغاندىمۇ «بۇ ئۇۋالچىلىقنىڭ قارا تۇمانى ئاسمانىنى يەنە قاپلاپ تۇرىۋەرمەس، بۇنداق بولۇۋېرىشىگە ئىشەنمەيمەن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىلا بولىدىكەن خەلقىمىزنىڭ بېشىغا چۈشكەن بۇ ئېغىر بالايىئاپەت چوقۇم تۈزىتىلىدۇ. ئۇۋالچىلىققا ئۇچرىغۇچىلار ئۇۋالچىلىقتىن قۇتۇلدۇرۇلىدۇ، پېقىر مۇشۇنداق بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ» دەپ ئۈمىدۋارلىقتا تەۋرەنمەي تۇردى. 1972ـ يىلنىڭ ئاخىرى ئەزرائىلنىڭ قولىدىن ئامان ئېسەن قۇتۇلۇپ، يېڭى ھاياتلىققا ئېرىشتى. 1982ـ يىلى ئۆغۈستتا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ «1969ـ يىلى يولداش ئىمىنوف ھامۇتنى ‹نەق ئەكسىلئىنقىلابچى› دېگەن نام بىلەن قولغا ئېلىپ قاماش پۇتۇنلەي خاتا، يولداش ئىمىنوف ھامۇتنىڭ تەل - تۆكۈس ئاقلاش، نامىنى تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈش توغرىسىدىكى قارارى» ئېلان قىلىنىش بىلەن يولداش ئىمىنوف ھامۇت تەل - تۆكۈس ئاقلىنىپ، نامى خەلقى ئالەم ئالدىدا تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىشەنچىسى، ھۆرمىتىگە سازاۋەر بۇ پېشقەدەم، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ كاتتا يىغىنىدا ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە سايلىنىپ، يېڭى قىياپەت، يېڭى روھ، يېڭى جاسارەت بىلەن ئاپتونوم رايونىمىز، خەلقىمىز ۋە مىللىتىمىز ئۈچۈن 10 يىل تەر تۆكۈپ يېڭى تۆھپىلەرنى قوشۇپ، پارتىيىنىڭ، خەلقنىڭ، مىللەتنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويماي ئارام



خودا ئالەمدىن ئۆتتى.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى مۇستەھكەملەپ كەلگەن ھايات. مەرھۇمنىڭ ئوقۇغۇچىلىق ۋاقتىدىلا ۋەتەننىڭ بىرلىكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىدىن ئىبارەت تۇپ مەسىلىگە بولغان كۆزقارىشى ئېنىق ئىدى. ئۇ «شوئارىمىز - شىنجاڭ خەلقىنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن كۈرەش بولۇشى كېرەك. بۇ قايسى بىر مىللەتنىڭ ئازادلىقىنى ئەمەس، ھەممە مىللەتنىڭ ئازادلىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ» ، «... مىللەتلەر ئارا نىزا بولماستىن، بىرلىك بولۇشى كېرەك، بىرلىك بولسا ئىتتىپاقلىق بولىدۇ، ئىتتىپاق بولغاندىلا كۈچ بولىدۇ، دوستلار قانچە كۆپ بولسا، ئەكسىيەتچى ھۆكۈمرانلار شۇنچە يېتىم قالىدۇ، كۈرىشىمىز ئاندىن قانات يايالايدۇ، غەلبە قىلىدۇ» دەيتتى. ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى دەۋرىدە يەنە بىر قېتىم ئىلگىرىلەپ «شىنجاڭ خەلقىنىڭ ئىنقىلابى پۈتۈن جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ بىر قىسمى بولىدۇ، جۇڭگو ئىنقىلابى غەلبە قىلغاندىلا ئاندىن شىنجاڭ ئىنقىلابىمۇ غەلبە قىلىدۇ» دەيدىغان خېلى مۇكەممەل تونۇشنى ھاسىل قىلغانىدى. يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك، مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇت ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابىغا قاتنىشىش ئالدىدا خەنزۇچە تىل - يېزىقتا بىرقېتىم مۇكەممەل بولۇپ قالغان. 1943ـ يىلدىن ئېتىبارەن ئۇ ماۋ زېدۇڭ ئەسەرلىرى، مەسىلەن، «ئۇزۇنغا سوزۇلىدىغان ئۇرۇش توغرىسىدا» ، «يېڭى باسقۇچ توغرىسىدا» ، «يېڭى دېموكراتىزم ھەققىدە» ، «بىرلەشمە ھۆكۈمەت ھەققىدە» قاتارلىق كىتابلىرى ياكى ئىزاھاتلىرىنى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇڭگو ئىنقىلابى توغرىسىدىكى تەشەببۇسلىرىغا ئائىت تەشۋىقات ماتېرىياللىرىنى ئوقۇپ



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە فولىيازمىلار ئامبىرى

تۇراتتى. شۇنى ئېتىراپ قىلىشىمىز كېرەككى، ئۇچ ۋىلايەت ئىنقىلابى قوشۇنىدا يۇقىرىقىدەك ۋەتەنپەرۋەر، مىللەتپەرۋەر ئىلغار كۇچلەر ئايرىم ساندا ئەمەس، بەلكى خېلى كۆپ ساندا ئىدى. مەرھۇم ئازادلىقتىن كېيىنكى نەچچە 10 يىلدا، مىللەت، دىن، تارىخ نۇقتىئىنەزىرىدە چىك تۇرۇپ، پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنى توغرا ئىجرا قىلىپ، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى پارچىلاش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق سېلىش ھەرىكەتلىرىگە قارشى تۇرۇپ، كەڭ كادىر، ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئىچىدە ۋەتەننىڭ بىرلىكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا پايدىلىق بولغان سۆز - ھەرىكەتلەرنى قىلىش، پايدىسىز بولغان سۆز - ھەرىكەتلەرنى قەتئىي قىلماسلىقنى ئىزچىل تەشۋىق قىلىپ كەلدى.

1960- يىلى ئۇ ئېلىمىز خەلقىنىڭ تىنچلىق ئەلچىسى بولۇش سالاھىيىتى بىلەن ئوتتۇرا شەرق ۋە ئافرىقىدىكى نۇرغۇن ئىسلام دۆلەتلىرىدە 3 ئايدىن ئارتۇق دوستانە زىيارەتتە بولدى. زىيارەت جەريانىدا دۆلىتىمىزنىڭ مۇستەقىل، ئۆزىگە - ئۆزى خوجا بولۇش ئاساسىدىكى تىنچلىق دىپلوماتىيە سىياسىتىدە چىڭ تۇرۇپ، قايىل قىلارلىق چۈشەندۈرۈپ، ئېلىمىزنىڭ مىللەت، سىياسىتىنى قىزغىن تەشۋىق قىلىپ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىق يېڭى تۇرمۇشىنى مەدھىيىلەپ، زىيارەتتە بولغان ئەللەرنىڭ بەزى توغرا بولمىغان قاراشلىرىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، ئېلىمىز خەلقى بىلەن زىيارەتتە بولغان ئەللەر خەلقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى چۈشىنىش، ئىشىنىش ۋە ئۆزئارا دوستلۇق مۇناسىۋىتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە جاپالىق، ئەمما ئالاھىدە نەتىجىلىك خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، جۇمھۇرىيىتىمىزنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلىرى ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورگانلىرىنىڭ



ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى.

1989- يىلى ئېلىمىزدە يۈز بەرگەن مالمانچىلىق، بېيجىڭدا يۈز بەرگەن ئەكسىلئىنقىلابىي توپىلاڭ، ئاپتونوم رايونىمىزدا يۈز بەرگەن «19- ماي» ئېغىر ئۇرۇش، چېقىش، بۇلاش، پاراكەندىچىلىك ۋەقەسىدە ئوچۇق، توغرا تونۇشتا بولۇپ، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بىلەن بىردەك بولۇپ، مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ سىياسەت يولىيورۇقلىرىنى قەتئىي ھىمايە قىلىپ، بارلىق پۇرسەتلەردىن پايدىلىنىپ، بايرىقى روشەن ھالدا ھەر مىللەت كادىر، ئىشچى - خىزمەتچى ۋە ئاممىسىغا ۋەتەن بىرلىكىنىڭ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنىڭ مۇھىملىقىنى سۆزلەپ، بىر ئوچۇم توپىلاڭچىلارنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي جىنايى قىلمىشلىرىنى غەزەب بىلەن ئەيىپلىدى ۋە سۇيقەستلىرىنى ئېچىپ تاشلىدى. مەركەز ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومىنىڭ مۇقىملىق توغرىسىدىكى قارار - يولىيورۇقلىرىنى قەتئىي ئىجرا قىلىپ، شىنجاڭنىڭ تىنچ، ئىتتىپاق بولغان ياخشى سىياسىي ۋەزىيىتىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇش يولىدا ئاكتىپ خىزمەت كۆرسەتتى.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — پارتىيە، خەلق، مىللەت ئۈچۈن جاندىللىق بىلەن جان كۆيدۈرۈپ ئىشلەپ كەلگەن ھايات. ئۇ مەيلى ھەربىيدە بولسۇن ياكى يەرلىكتە بولسۇن پارتىيە رەھبەرلىكىدە چىڭ تۇردى؛ پارتىيە رەھبەرلىكىنى ئىزچىل قوغدىدى. ئۇ كېسىلىنىڭ ئېغىرلىشىپ، تېنىنىڭ ئاجىزلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىغا، خىزمەتتىكى قىينىچىلىق، چارچاشقا قارىماي، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەدەنىي مائارىپ، پەن - تېخنىكىسىنىڭ تەرەققىياتىغا، بولۇپمۇ مىللىي مائارىپىنىڭ

تەرەققىياتىغا، يۇقىرى ساپالىق مىللىي كادىرلار، پەن - تېخنىكا قوشۇننىڭ تېزرەك يېتىلىشىگە، مىللەت ساپاسىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىگە قولىدىن كېلىشىچە تىرىشتى، «ئاخىرقى نەپەسىمگىچە پارتىيە رەھبەرلىكىدە جان - دىلىم بىلەن خەلق ئۈچۈن، مىللەت ئۈچۈن ئىشلەپ ھاياتىمنى تەقدىم قىلىمەن» دېگەن ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇردى. بىزنى تولىمۇ تەسىرلەندۈرىدىغىنى — مەرھۇم ئۆز ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدىمۇ «پارتىيە، خەلق، مىللەت ئۈچۈن تېخىمۇ كۆپرەك تۆھپە قوشالمايدىغان ئوخشايمەن» دېگەن ئۆكىنىشى ئىدى. مانا بۇ دەل ئىسمى - جىسمىغا لايىق ھەقىقىي «خەلق چاكىرى» لىق ئالىي پەزىلەتنىڭ ئۆچمەس ئىپادىسىدۇر.

1990- يىل 4- ئاينىڭ 28- كۈنى، يەنى مەرھۇمنىڭ نەپىسى توختاشتىن ئىككى كۈن ئىلگىرى دوختۇرخانىغا يوقلاپ باردىم. بۇ مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق يوقلىشىم بولۇپ قالغانلىقىنى، بۇ مېنىڭ جان دوستۇم بىلەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق مۇڭدىشىشىم بولۇپ قالغانلىقىنى، بۇ مېنىڭ يېرىم ئەسىرلىك دائىم بىرگە ئۆتكەن ئەڭ يېقىن سەپدىشىم بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىشىم بولۇپ قالغانلىقىنى كىم بىلگەي! ئەلۋىدا!!

قارىسام روھىي ھالىتى تۈزۈكلا يېتىپتۇ. كۆرۈشۈشمىز بىلەن ئورنىدىن قىينالمايلا تۇرۇپ سافادا ئولتۇردى. مەرھۇمنىڭ يېقىنلىرىنى سېغىنىپ تۇرغانلىقىنى، قېنىپ - قېنىپ مۇڭداشقۇسى كېلىپ تۇرغانلىقىنى ھېس قىلدىم. ئۇياق - بۇياقتىن، ئۇ ھەم بۇلاردىن بولۇپ ئۆزۈن مۇڭداشتۇق. ئۇ ئاخىرىدا «مانا توپ - توغرا 45 يىل بوپتۇ، بارلىقىمىزنى پارتىيە ئۈچۈن، خەلقىمىز ئۈچۈن، مىللىتىمىز ئۈچۈن سەرپ



قىلدۇق ... مانا 10 يىل بولدى، ھۆكۈمەتتە ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مەدەنىي - مائارىپ ئىشلىرىنى تۈتتۇم، ئەمدى بىلىپ تۇرۇپتىمەن، خىزمەتتە بىخەستەلىك قىلماپتىمەن، داۋالىنىشقا سەل قاراپ مۇشۇ ھالغا يېتىپ قالدىم، بۇنىڭ ھېچ ۋەقەسى يوق، بۇنىڭغا ھەرگىز ئۆكۈنمەيمەن. ئاپتونوم رايونىمىز مائارىپىنىڭ، بولۇپمۇ مىللىي مائارىپىنىڭ ئوقۇ - ئوقۇتۇش، مەكتەپ باشقۇرۇش شەرت - شارائىتىنى ئوبدان ياخشىلاپ كېتەلمىدۇق، مىللىي مائارىپىمىزنىڭ قېيىنچىلىقى كۆپ، ساپاسى تۆۋەن، مانا بۇ مېنى تولىمۇ ئۆكۈندۈرىدۇ، بۇ ئىبغىر يۇكنى كېيىنكىلەر كۆتىرە» دېدى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ دورىسىنى ئىچىۋېلىپ يەنە مۇڭداشتى. قەدىرگە يېتەلەيدىغان بولساق، ئۇ خەلقىمىزنىڭ يۇقىرى ساپالىق سادىق ئوغلانى ئىدى. ئۇ بىزگە بىرقانچە جەھەتتىن قىممەتلىك نەمۇنىلەرنى قالدۇرۇپ كەتتى.

مەرھۇمنىڭ ھاياتى — پاك - دىيانەتلىك بىلەن ئۆتكەن ھايات.

مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇت ئۇزۇن مۇددەتلىك ئىنقىلابىي كۆرەشلەرنىڭ سىناقلىرىدىن ئۆتكەن، پارتىيىنىڭ تەربىيىسىدە ئۆسۈپ يېتىلگەن، ئاز سانلىق مىللەت ئىچىدىن يېتىشىپ چىققان كۆزگە كۆرۈنگەن رەھبىرىي كادىر ئىدى. ئۇنىڭ مۇھەببەت - نەپرىتى ئېنىق، ئاق كۆڭۈل، پاك دىيانەتلىك، بىلىملىك، كەمتەر، كەڭ كادىرلارنى، زىيالىيلارنى، ئاممىنى ئۆزىگە ئۇستاز تۇتۇشقا ماھىر، ئامما بىلەن يېقىن مۇناسىۋەت ئورناتقان، بىر ئۆمۈر ئۆزىنى دېمەي پارتىيە، خەلق، مىللەت ئۈچۈنلا ئىشلىگەن، ھەر مىللەت خەلقىگە ئونتۇلماس ياخشى تەسىرلەرنى قالدۇرغان، ئالىي پەزىلەتلىك بىر رەھبەر ئىدى.



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ئىككىمىزنىڭ ھەمسۆھبىتىدە دائىم «... يەيدىغىنىمىز، كېيىدىغىنىمىزنى، ھەتتا مائاشىمىزنى ۋە ھەممە پاراۋانلىقىمىزنى خەلق بېرىدۇ ۋە خەلق تەمىنلەيدۇ. بىزنىڭ خەلقتىن ئالىدىغىنىمىز كۆپ، بېرىدىغىنىمىز ئاز بولۇۋاتىدۇ، ھەرگىز بۇنىڭدىن ھالقىپ كېتىپ ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتىش - خەلق ئىچىدە ئەمەس، خەلق بېشىدا تۇرۇش بولىدۇ، دۆلەت ۋە خەلقنىڭكىنى ئۆزىنىڭكى قىلىۋېلىش، خىزمەت قولايلىقىدىن پايدىلىنىپ قاقتى - سوقتى قىلىش، خەلقىمىزنىڭ تېخى كەمبەغەللىكىنى، مىللىتىمىزنىڭ تېخى بەكمۇ نامرات ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ، خەلقنىڭ قان - تەرى ھېسابىغا سەمرىپ قورساق سېلىپ، «ئاكاڭ قارىغاي» دەپ جاھانغا پاتماي كېرىلىپ، ئۆزىدىن تۆۋەندىكىلەرنى كۆزگە ئىلماي گىدىيىپ يۈرۈش، خەلقنىڭ دەرت ھەسرىتى بىلەن كارى بولماي يۈرۈش كەچۈرگۈسىز نومۇس» دەيتتى. بىرىنچى ئەۋلادىمىزنىڭ ئىچىدىن چىققان ئايرىم ساندىكى ئەسكىلەردىن باشقا ئاساسىي گەۋدىسى پاك - دىيانەتلىك ئىدى، ئىسمى - جىسمىغا لايىق خەلقنىڭ چاكىرى ئىدى. ئۇلار مائاشى، باشقا تېگىشلىك بەھرىمەن بولىدىغانلىرىدىن باشقا خەلقنىڭ پۇل - مېلىغا قول ئۇزاتمىغان، قول - پۇتى پاكىز ئۆتۈشكەن ئىدى.

مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇتنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزدا يۇقىرى ئورنى بار ئىدى، پارتىيە، ھۆكۈمەت ئىچىدە ئىناۋىتى، ئاممانىڭ ئىچىدە ئابرويى بار ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق مەرھۇمنىڭ كۆزى يۇمۇلغىچە ئۇنىڭ تۇرمۇشى كەڭ كادىرلارنىڭ، كەڭ ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىلىرىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيتتى. ماڭا شۇنداق ئېنىقكى، ئۇنىڭ تۇرمۇشى غورىگىل ئۆتۈپ كەلدى. مەرھۇمنىڭ ئايالى ۋە پەرزەنتلىرىگە يېزىپ



قالدۇرۇپ كەتكەن ۋەسىيەتنامىسىدا مۇشۇ نۇقتا ئالاھىدە گەۋدىلەندۈرۈلگەن. «مەن ئاپاڭ بىلەن تۇرمۇش قۇرغاندا ئۆيىمىزدە بىر يوتقان - كۆرپە، بىر پارچە كىگىزىمىز بار ئىدى ... ئازاد بولۇپ 5 - 6 يىل ھەربىي تەمىنات بىلەن تۇرمۇش كەچۈردۇق، كېرەكلىك ئاددىيلا ئۈي جازىلىرىنىمۇ ئارىيەت ئېلىپ ئۆتتۇق ... مەمۇرىيەتكە چىقىپمۇ قانچە يىل ئۇزۇكچىلىك بىلەن نەرسە - كېرىكىمىز بولمىدى، ھەممىنى دېگۈدەك ئىجارە تۆلەپ ئۆتۈپ تۇردۇق ... «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دا ئانچە مۇنچە بار نەرسىلىرىمىز ئېلىپ كېتىلىپ، ھەرقايسىمىزگە ئىبىغا 15 يۈەندىن تۇرمۇش پۇلى بەرگەندىمۇ لۇئىمىزنى چىشلەپ ئۆتۈپ، بىلىندۈرمەي ئۇچىڭلارنى (3 پەرزەنتىنى) مەكتەپتىن قالدۇرماي ئوقۇتتۇق ... ھەرقايسىڭلاردىن ئاتاڭلارنىڭ ئەخلاق - پەزىلىتىگە ژارىسلىق قىلىپ، خەلققە يۆلەنمەي، تەشكىلگە ئېسىلۇالماي، ئۆز ئەمگىكىڭلارغا يۆلىنىپ، تىرىشچانلىق ۋە ئىقتىسادچىللىق بىلەن ئۆتۈشكەلارنى ئۈمىد قىلىمەن ... ھەر كىمنىڭ چىرىغى ئۆزىنى يورۇتىدۇ، باشقىلارغا يۆلىنىپ تۇرمۇش ئۆتكۈزمەن دېيىش ئۆتكەن نادانلىق ... ھازىرقى زامان ئاتا - ئانىسىدىن بالىلىرىغا يەر - مۈلۈك دۇنياسى، دەپنە مىراسلىرى قالدۇرۇلىدىغان زامان ئەمەس، مەندىنمۇ سىلەرگە شۇنداق بولىدۇ ... مەن پۈتۈن ھاياتىمدا كۆپ ئىسىق - سوغۇقنى باشتىن كەچۈردۈم، ھازىرقى ئورنۇمغا ئاسان ئېرىشمىدىم، قانداقلا بولمىسۇن پارتىيەگە، خەلققە ھەسسەم بولغانلىقى ئۈچۈن خەلق ئىچىدە، زىيالىيلار ئىچىدە مەلۇم ئىناۋىتىم بولدى، مەن ئۆز مىللىتىم ئۈچۈن ۋە باشقىلار ئۈچۈن قولۇمدىن كېلىدىغان ۋە قىلالايدىغان ئىشلارنى قىلدىم. مەندىن كېيىن سىلەر ھەرگىز مېنىڭ نامىمغا

# يېقىنقى زامان شىنجاڭ تارىخىدا ئۆتكەن بىرنەچچە ئاتاقلىق مۇزىكانت توغرىسىدا

ئىلى ئېزىز

## تالانتلىق مۇزىكانت جۇمە مۇقام

جۇمە مۇقام — جۇمە كەشمىر دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇ، خوتەن ناۋا مۇقام ئېيتقۇچى بولۇپ، 1750- يىللىرى قەشقەر يېڭى شەھەر ناھىيىسىنىڭ بارىن يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەن، 7 ـ 8 ياشلىرىدا دىنىي مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىللىرىدىلا خەلق ناخشا ـ قوشاقلىرىنى قىزىقىپ ئۆگەنگەن. يېزا مەشرەپلىرىگە بېرىپ خەلق ناخشىلىرى، داستان نەغمىلىرىدىن تەسىرلىنىپ، ناخشا ـ مۇزىكا سەنئىتىگە ئىشتىياق باغلاپ، ئاخىرى يېزا ـ بازىرىدىن ئۆزىگە لايىق كىچىك بىر دانە راۋاپ ئېلىپ خەلق ناخشىلىرىنى راۋاپ بىلەن ئورۇنلاش بىلەن خەلق ئىچىدە «جۇمە راۋاپ» دېگەن نام بىلەن ئاتالغان. ئۇ، ساۋاقداشلىرىغا ھەر ئاخشاملىرى راۋاپ تەڭكەش قىلىپ ناخشا ـ قوشاق ئېيتىپ بېرىپ، كىچىك دوستلىرىنى ئۆزىگە رام قىلغان.

جۇمە راۋاپ 15 ياشلارغا كەلگەن چاغلىرىدا ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ كەلگۈسىنى ئويلاپ مەدرىسىگە بېرىپ ئوقۇتىدۇ. جۇمە راۋاپ مەدرىسته 3 يىل ناۋايى، لۇتفى، ھوۋەيدا. . . قاتارلىق ئالىملارنىڭ ئەدەبىي ئەسەرلىرىنى ۋە خەلق داستانلىرىدىن «غېرىپ ـ سەنەم» ، «لەيلى-مەجنۇن» ، «يۈسۈپ-ئەخمەت» ،



ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
تۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي كەسەر ۋە قوليازمىلار تاختىسى

نۇقسان يەتكۈزىدىغان ئىشلارنى قىلماڭلار، بۇ مېنىڭ سىلەردىن كۆتۈدىغان ئۈمىدىم» دېگەنلەرنى تەكرار يېزىپ قالدۇرغان.

مەرھۇم ئىمىنوف ھامۇت بىزلەرگە نۇرغۇن نەمۇنىلارنى قالدۇردى، مەرھۇمنىڭ ھاياتى ھەقىقەتكە، تەرەققىياتقا ئىنتىلگەن ھايات، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن، ئوچۇق - ئاشكارا بولغان، پاك - دىيانەتلىك بىلەن ئۆتۈپ ئۆزىگە ھېچقانداق داغ تەگكۈزمىگەن ھايات. مەرھۇمنىڭ بىزگە قالدۇرۇپ كەتكىنى ئېلىمىزنىڭ غەربىي شىمالىنى كەڭ ئېچىش، شىنجاڭنى كەڭ ئېچىش، ۋەتەنگە، خەلققە، مىللەتكە بەخت كەلتۈرۈش ئۇلۇغۋار ئىشىمىزدا ئەسقاتىدۇ ۋە باشقا گۈللەر بىلەن بىرگە پورەكلەپ چېچەكلەيدۇ.

مەرھۇمنى مەڭگۈ سېغىنىش - ئوتلۇق قەلبداشلىقىمىزنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا يېنىپ بارىدۇ.

ئاپتورى: ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيىدىن